
Verslag van de conferentie 'De culturele grondslag van het onderwijs' gehouden in Parijs, van 14 tot 17 augustus 1984

De International Sociological Association (ISA), de Internationale Sociologische Vereniging, kent 38 onderafdelingen, de zgn. Research Committees. Een van deze onderafdelingen in het Research Committee 'Sociology of Education'. Onderwijssociologen uit alle delen van de wereld zijn op persoonlijke titel lid van dit Committee. Het organiseert, naast sessies op de ISA-wereldcongressen (Uppsala, 1978; Mexico-stad, 1982; New Delhi, 1986), ook andere conferenties. De jongste was in Parijs van 14 tot 17 augustus 1984, met als onderwerp 'Cultural Basis of Education; the Interrelationships between Values, Knowledge and Education as an Institution'. Het idee voor dit conferentie-onderwerp was ontstaan tijdens het laatste wereldcongres. Deze nieuwe belangstelling voor de culturele aspecten van het onderwijs is wellicht een reactie op de langdurige belangstelling van de naoorlogse onderwijs-sociologen voor de structurele aspecten van het onderwijs (ongelijke onderwijskansen; reproductie-these; relatie onderwijs, arbeidsmarkt en economie) en de daarmee gepaard gaande relativering van de zelfstandige betekenis van cultuur als een van de vormgevende factoren in het onderwijs en de samenleving. Op zichzelf was deze oriëntatie op de structurele factoren begrijpelijk, gezien de nog sterk idealistisch-normatieve tendensen in het denken over onderwijs, zowel onder politici als wetenschappers. De poging om een evenwicht te bewaren tussen de verschillende factoren, die vormgeven aan het onderwijs, domineerde dan ook de discussies op het congres. Men poogde te vermijden dat het accentueren van

de culturele aspecten tot onbedoeld gevolg zou hebben dat de economische, sociale of politieke factoren over boord zouden verdwijnen, waardoor de ene eenzijdigheid alleen maar door een nieuwe opgevolgd zou worden. Deze poging tot het vinden van een evenwicht bleek bijvoorbeeld uit enkele bijdragen over de mogelijkheden en nadelen van apart onderwijs aan culturele minderheden (Spaanssprekenden in de USA; Haitianen in Canada). Enerzijds bleek in deze bijdragen de sterke behoefte aan onderwijs in de eigen taal en cultuur, anderzijds werd ook gewezen op de negatieve gevolgen ervan (isolatie; idealisering) en op de soms heilloze verwarring tussen kenmerken van etnische groep en sociale klasse.

Hetzelfde gold bij de discussie over jeugdculturen en onderwijs. De nog steeds groeiende jeugdwerkloosheid en de herstructurering van de arbeid door mechanisatie en automatisering hebben effecten op het onderwijs en de jeugd, die niet gebagatelliseerd kunnen worden. Tegelijkertijd bestaan allerlei levensstijlen van zeer uiteenlopende groepen jongeren, die niet alleen met behulp van deze economische factoren begrepen kunnen worden, maar ook voortvloeien uit de noodzaak aan het leven een eigen zin te geven door middel van een eigen cultuur en levensstijl.

Een derde voorbeeld dat aan de orde kwam zijn de rollen van het officiële en het 'onafhankelijk' onderwijs in Polen. Enerzijds is daar de moeilijke politieke en economische situatie van Polen, waardoor de kloof tussen beleefde onderwijsaspiraties en reële levenskansen steeds verder wordt vergroot, mede dank zij de inflexibiliteit en de ideologie van het politieke en sociale systeem. Anderzijds de opkomst van een sociale beweging van niet-officieel, informeel onderwijs naast en zelfs tegenover het officiële Poolse onderwijs. Daarin ligt de nadruk op creatieve kennis i.p.v. instrumenteel leren en op de Poolse cultuur i.p.v. de heersende ideologie. Dit onafhankelijk onderwijs is bedoeld als middel om de Poolse samenleving overeind te houden in de huidige omstandigheden.

Uiteraard was er op de conferentie de nodige

onzekerheid over een juiste en bruikbare omschrijving van het begrip 'cultuur', mede door de reeds genoemde behoefte een evenwicht te bewaren tussen de vele factoren die vorm geven aan het onderwijs. De ook in Nederland bekende Margaret Archer verzorgde hierover een interessante inleiding onder de titel 'Deficiencies in the Sociological Analysis of Culture and their Duplication in the Sociology of Education'. Ook hier weer de poging de eigen betekenis van cultuur voor het onderwijs te omschrijven, juist in relatie tot andere kenmerken van het onderwijs en de samenleving.

Het is niet de bedoeling van dit soort verslagen alle bijdragen te bespreken of zelfs maar te noemen. Het Research Committee publiceert een Nieuwsbrief waarin een overzicht van alle bijdragen is opgenomen en 'Sociological Abstracts' publiceerde de samenvattingen van de conferentiebijdragen. Ik wil hier alleen enkele vermelden, die ik interessant vond.

Allereerst een bijdrage van Kathleen M. Gow (Canada) over de contradicties binnen het 'waarden-onderwijs' in Noord-Amerika van de laatste 20 jaar. Centraal stond hierbij de mate waarin bepaalde waarden doelbewust geleerd moeten worden in het onderwijs in een

multi-culturele samenleving. Wat gebeurt er wanneer het onderwijs dat niet doet?

Ook was er een bijdrage van Hans Rolff en Hermann Pfeiffer (Bondsrepubliek) over hun nieuwe onderzoek naar de relatie tussen waarden-verandering en onderwijs.

Julia Kwong (Canada) liet van politiek gestimuleerde veranderingen in haar bijdrage een sprekend en pijnlijk voorbeeld zien: dit betrof een analyse van taalboeken in de Volksrepubliek China.

Een laatste interessante bijdrage, die ik wil noemen, was van Abraham Yogev en Michael Chen (Israël) over de uiteenlopende effecten van openbare en religieuze scholen op de schoolloopbanen.

Aan het slot van de conferentie werd besloten een werkgroep op te richten, die zich zal bezighouden met de relatie tussen cultuur, waarden en onderwijs (correspondentie-adres: H. Kleijer, SISWO, Postbus 19079, 1000 GB Amsterdam).

J. Dronkers

Manuscript aanvaard 24-9-'84